

УДК 378.1(477):[616-051:355]:61-057.875
DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.73-2.24>

О. М. Мошковський

заступник голови
Святошинської районної в місті Києві державної адміністрації

Н. Д. Козак

доктор медичних наук, доцент,
полковник медичної служби,
начальник факультету перепідготовки та підвищення кваліфікації
Української військово-медичної академії

ЗАДОВОЛЕНІСТЬ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТУ ПІДГОТОВКИ ЛІКАРІВ ДЛЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ РІВНЕМ І РОЛЛЮ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Невід'ємною складовою частиною освітнього процесу підготовки військових лікарів є фізичне виховання та спортивне вдосконалення, адже робота за умов надзвичайних ситуацій вимагає від медика не тільки знань у галузі медицини, але й відмінної фізичної форми. Вищий навчальний заклад, який готує військових лікарів, повинен надати можливість студентам оволодіти всіма необхідними знаннями та навиками, що надалі будуть реалізовані в безпосередній професійній діяльності.

Важливе місце в організації навчального процесу відіграє рівень задоволеності студентів навчальною дисципліною, адже студенти, котрі обрали напрям військової медицини, – це кадровий потенціал вітчизняної армії, саме вони є кінцевими споживачами послуги, якщо розглядати освітній процес як об'єкт ринкових відносин. Важливо, що ступінь сатисфакції студентів навчальним процесом та обраною спеціальністю впливає на рівень популярності вишу та популяризацію спеціальності, оскільки діє маркетингова стратегія word of mouth (WOM), або ж із уст в уста, яка передбачає безкоштовне поширення інформації широкому колу людей.

Ключову роль у вивченні й аналізі задоволеності студентів навчальним процесом відіграє фідбек від студентів, тобто зворотний зв'язок, адже він слугує якісним критерієм, що допомагає визначити сильні та слабкі сторони освітньої програми та сприяє розвитку й удосконаленню її в режимі реального часу. Проте, незважаючи на всі вищеперелічені аргументи значущості задоволеності майбутніх військових лікарів навчальним процесом, вивченню цієї тематики досі не приділялася належна увага наукової спільноти.

Наше дослідження направлене на з'ясування задоволеності студентів факультету підготовки лікарів для Збройних Сил України рівнем і роллю фізичного виховання в навчальному процесі.

Для вивчення мотивації до занять фізкультурою та задоволеності рівнем фізичного виховання в навчальному процесі було опитано 68 студентів-медиків 3–6 курсів і встановлено, що студенти мають середній рівень мотивації та задоволеності щодо заняття фізичною культурою в університеті, що свідчить про нереалізованість мети, яка закладається в навчальну дисципліну, та середній рівень реалізації оздоровчого потенціалу предмету.

Ключові слова: студенти-медики, фізичне виховання, фізична підготовленість, мотивація, задоволеність, зворотний зв'язок, військові лікарі.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку Україна потребує висококваліфікованих спеціалістів, готових до реалізації глобальних завдань держави, що зумовлює необхідність впровадження у вищих навчальних закладах здоров'язберезувальних заходів, які дозволяють цілеспрямовано забезпечувати збереження та зміцнення здоров'я студентів. Державна політика в галузі вищої освіти направлена на забезпечення здоров'я студентської молоді, формування відповідального ставлення до власного здоров'я як однієї з найвищих індивідуальних і суспільних цінностей. Основними шляхами реалізації державної політики у формуванні здорового способу життя є оптимізація режиму навчально-виховного процесу [6, с. 301].

Специфіка підготовки військових лікарів полягає у комплексному підході до навчання, де набуття медичних знань і навиків знаходяться у нерозривному тандемі з фізичною підготовкою та спортивним удосконаленням студентів [8, с. 131].

Процес підготовки медичних кадрів для Збройних Сил України розпочався з розроблення Концепції створення факультету підготовки лікарів для Збройних Сил України у Національному медичному університеті імені О.О. Богомольця, який за своїм призначенням і поставленими командуванням Міністерства оборони України завданнями постав як професійно-освітній, науковий та інформаційний центр військової медицини в нашій державі [9, с. 56].

Вищий навчальний заклад, що готує військових лікарів, повинен надати можливість студентам оволодіти всіма необхідними знаннями та якостями, які надалі будуть реалізовані в безпосередній професійній діяльності [1, с. 12].

Професійна культура лікаря, як стверджує військова педагогіка і висновки спеціальної методичної літератури, охоплює ставлення до виконання своїх професійних обов'язків, взаємовідносин у процесі лікарської та навчально-лікарської практики [11, с. 160]. Важливе значення має також і рівень задоволеності студентів навчальним процесом в освітньому закладі, адже студенти, котрі обрали напрям військової медицини, – це кадровий потенціал медичного забезпечення вітчизняної армії. Фідбек від студентів щодо задоволеності навчальним процесом допомагає визначити сильні та слабкі місця освітньої програми й удосконалювати її [12, с. 233; 13, с. 77].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання задоволеності студентів висвітлювалося в низці публікацій українських авторів [4, с. 261; 5, с. 39; 7, с. 55]. Так, Н. Крейдун і співавтори (2017) основну увагу акцентують на психологічних і діалектичних аспектах задоволеності студентів обраною професією [7, с. 56]. Українські науковці переважаючого значення надають дослідженню задоволеності студентів обраною професією, а не процесом навчання в освітньому закладі.

Загострення проблеми фізичної підготовленості студентства, від рівня якої залежить не лише рівень здоров'я, але й навчальна і майбутня професійна діяльність, зумовлене неналежною організацією й ефективністю процесів фізичного виховання у вишах. За умов реформування освіти ведеться пошук раціональних і ефективних методів оцінки й удосконалення фізичної підготовленості та здоров'я студентів [2, с. 10].

Незважаючи на наведені вище аргументи щодо значущості задоволеності майбутніх військових лікарів рівнем і роллю фізичного виховання, вивченню цієї тематики досі не приділялося належної уваги наукової спільноти, що унеможливує ефективне управління процесом фізичного виховання, визначення необхідних заходів попередження і мінімізації несприятливого впливу наявних недоліків на стан здоров'я і фізичну підготовленість студентів.

Мета статті – з'ясувати задоволеність студентів факультету підготовки лікарів для Збройних Сил України рівнем і роллю фізичного виховання в навчальному процесі.

Для реалізації поставленої мети:

– досліджували особливості задоволеності студентів-медиків 3–6 курсів рівнем фізичного виховання в навчальному процесі;

– встановлювали зв'язки мотивації до занять фізичною культурою та спортом і задоволеності студентів.

Нині відсутній загальний підхід до визначення поняття «задоволеність», що пояснюється багатоаспектністю і складністю феномену переживання задоволеності особистістю, а також різними варіантами виділення її критеріїв. Для дослідження були використані такі методи, як тестування, анкетування й аналіз отриманих даних. Анкета для визначення суб'єктивного ставлення студентів до різних аспектів навчальної діяльності й обраної професії заснована на методі семантичного диференціала Ч. Осгуда, що пропонує студенту оцінити запропоновані параметри, віднісши їх за 5-бальною шкалою, полюси якої антонімічні. Процедура проведення експерименту за допомогою цього методу полягає у такому. Випробовуванім пред'являється слово або словосполучення, потім вони повинні визначити значення, яке відповідає їхньому уявленню про слово чи словосполучення як про семантичну одиницю [3, с. 50]. У дослідженні взяли участь 68 студентів 3–6 курсів факультету підготовки лікарів для Збройних Сил України Національного медичного університету імені О.О. Богомольця.

Виклад основного матеріалу. Результати анкетування демонструють стійкий інтерес до власного здоров'я і здорового способу життя в досліджуваному студентському середовищі. Серед заходів із підтримки власного здоров'я разом із заходами, що не вимагають від студентів особливих зусиль (прийомом вітамінів і прогулянками на свіжому повітрі), лідируючі позиції займають заняття фізичною культурою і спортом. Проте заняття різними видами спорту, підтримка своєї фізичної форми не є пріоритетними способами підтримки здоров'я серед студентів (табл. 1).

Спостереження за студентами на заняттях, спілкування з ними в позааудиторний час свідчать

Таблиця 1

Використання студентами заходів для підтримки власного здоров'я, %

Заходи	3 курс	4 курс	5 курс	6 курс
Прийом вітамінів	46	39	37	34
Перебування на свіжому повітрі	38	51	46	49
Заняття спортом	35	41	39	42
Регулярне і повноцінне харчування	29	35	34	37
Ранкова зарядка	14	15	15	17
Дотримання режиму дня	9	8	9	11
Дотримання дієти	8	7	8	8
Вакцинація	6	11	7	7
Загартувальні процедури	8	8	10	8
Масаж	7	9	5	5
Регулярне профілактичне відвідування лікарів	5	6	6	7

про необхідність створення сприятливих умов для підвищення мотивації студентів до занять фізичною культурою і спортом.

Фізична культура і спорт – це соціально позитивні види діяльності, що сприяють не тільки задоволенню потреб молоді в саморозвитку, але і є активною формою зміцнення здоров'я і профілактикою деяких захворювань.

Результати моніторингу свідчать, що показник фізкультурно-оздоровчої діяльності студентів протягом навчання, хоча й повільно, але збільшується. Так, на 3 курсі заняття фізкультурою в середньому не менше однієї години на день присвячували 31% студентів, на 4 курсі – 33%, на 5 і 6 курсах – 37 і 39% відповідно. 51% юнаків і 65% дівчат займаються спортом 1–2 рази на тиждень, а 30 і 20% відповідно – 3–4 рази на тиждень. Серед основних причин, які спонукають до занять фізкультурою і спортом, студенти називають бажання зміцнити власне здоров'я (59%), турботу про зовнішній вигляд (50%) і прагнення поліпшити фігуру (49%), підвищити фізичну підготовленість (48%), зняти втому і відновити працездатність (27%). Як елемент здорового способу життя фізкультуру і спорт сприймають лише 39% студентів.

Тривогу викликає факт, що понад 40% студентів факультету взагалі не вважають фізкультурно-спортивну діяльність раціональним проведенням часу у вільні від занять в університеті години.

Найпривабливішими формами фізичної активності 50% студентів називають активний відпочинок (прогулянки, подорожі, ігри та заняття на свіжому повітрі), відвідування секцій – 28%, спортивних залів – 42%. Заняття у групах як форма організації фізкультурно-спортивної діяльності переважна для 70% студентів факультету. Участь у масових фізкультурно-оздоровчих заходах викликає інтерес лише у 9% студентів.

Оскільки вдосконалення підготовки висококваліфікованих кадрів для Збройних Сил України тісно пов'язане зі зміцненням і охороною їхнього здоров'я, а також із підвищенням працездатності студентської молоді, то реальну допомогу в рішенні цих проблем може надати створення цільової програми фізичного виховання, що має розглядатися як частина загальної системи навчально-виховної роботи.

Для стимулювання потреби у фізичній активності потрібно врахувати мотиви та інтереси студентів, їхні індивідуально-психологічні особливості, а також корекцію засобів і методів фізичного виховання відповідно до виявлених особливостей. Рівень мотивації значною мірою визначається задоволеністю процесом фізичного виховання.

Проведено анкетування студентів факультету підготовки лікарів для Збройних Сил України щодо задоволеності організацією фізичного виховання в університеті. Виявлена залежність зниження рівня самопочуття (нижче 40% від оптимального) від задоволеності фізичною активністю.

За результатами порівняння й аналізу відповідей на питання «Задоволеність кількістю занять фізкультурою» (рис. 1) і «Фізичне виховання підвищує мою витривалість» (рис. 2) з'ясовано, що більшість студентів (56%) частково задоволені кількістю академічних годин, відведених на фізичне виховання, проте простежується негативна динаміка відсутності прогресу розвитку фізичної витривалості за суб'єктивною оцінкою респондентів: більшість студентів (59%) не задоволені якістю фізичного виховання, 36% – задоволені частково, лише 5% – задоволені повністю.

Також вивчалися такі складові частини задоволеності процесом фізичного виховання, як умови занять, їхній зміст, результати, взаємини з товаришами, з викладачем (табл. 2).

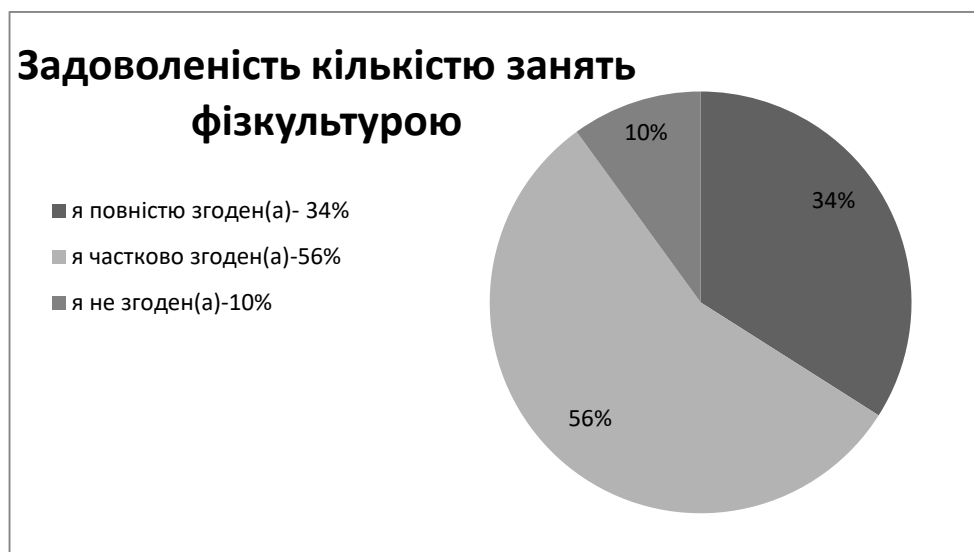

Рис. 1. Задоволеність кількістю занять фізкультурою

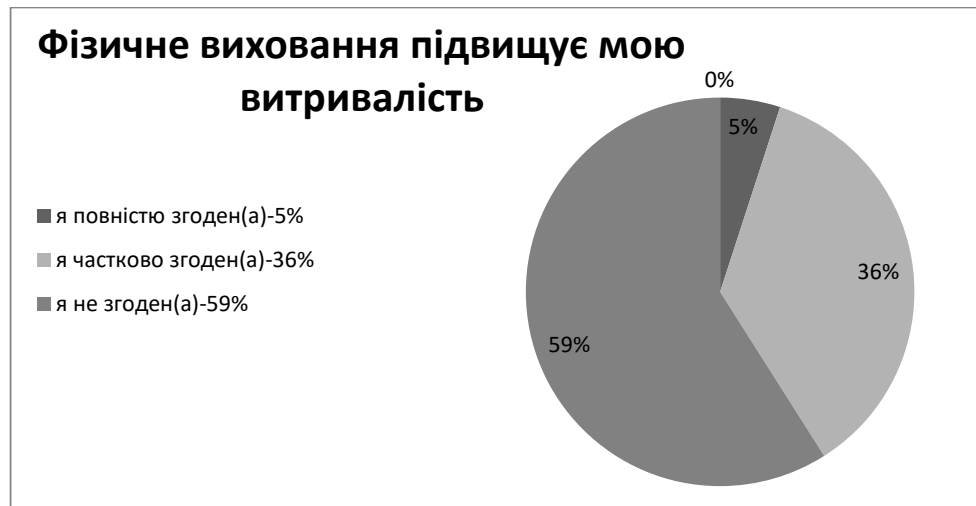

Рис. 2. Задоволеність якістю фізичного виховання

Таблиця 2
Задоволеність складниками фізичного виховання, %

Складники задоволеності	3 курс	4 курс	5 курс	6 курс
Умови занять	53	49	47	40
Зміст занять	48	50	51	51
Результати занять	32	30	31	32
Взаємини з товарищами	49	55	54	57
Взаємини з викладачем	27	25	25	27

Задоволеність кількістю занять фізичною культурою, умовами занять, їхнім змістом, отриманими результатами, взаєминами з товарищами та викладачем підвищувала активність студентів, підтримувала їхню цілеспрямованість, бажання відвідувати заняття з фізичної культури для покращення стану здоров'я і фізичної підготовки.

Висновки і пропозиції. Результати дослідження задоволеності студентів факультету підготовки лікарів для Збройних Сил України рівнем і роллю фізичного виховання в навчальному процесі показали, що вони мають середній рівень мотивації та задоволеності щодо заняття фізичною культурою у виші. Серед мотиваційних чинників до занять фізичною культурою студенти називають можливість поліпшення здоров'я (59%), турботу про зовнішній вигляд (50%) і прагнення поліпшити фігуру (49%), підвищення фізичної підготовленості (48%), зняття втоми та відновлення працездатності (27%). Загальна задоволеність студентів заняттями фізичною культурою у межах навчального процесу ґрунтується на можливості власного фізичного самовдосконалення, поліпшення свого здоров'я, успішності із предмету. Відсутність вираженого зв'язку загальної мотивації до занять фізичною культурою із задоволеністю ними свідчить про нереалізованість оздоровчого потенціалу предмету.

Подальше вивчення зворотного зв'язку від студентів дасть можливість отримати цільну картину суб'єктивного сприйняття студентами власного фізичного розвитку за період навчання та покращити систему фізичного виховання шляхом корегування та заповнення виявлених прогалин.

Список використаної літератури:

1. Давыдов В.М., Коршевер Н.Г., Лобачёв И.В. Организационно-методические аспекты оптимизации подготовки будущих военных врачей. *Воен.-мед. журнал.* 2007. Т. 328. № 11. С. 11–14.
2. Ібрагімова Л.С. Стратегічні напрямки вдосконалення системи фізичного виховання студентів вузів. *Молодий вчений.* 2016. № 3. С. 611–615.
3. Карпова Е.А., Кукулите Т.Г. Методы исследований в психолингвистической парадигме. *Ученые записки Санкт-Петербургского университета технологий управления и экономики.* 2017. № 3. С. 46–56.
4. Кобець В.М. Задоволеність студентів майбутньою професією як емоційна складова самоефективності. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2012. № 8. С. 260–268.
5. Крейдун Н., Поліванова О., Яворовська Л. Задоволеність навчанням у вищому навчальному закладі як чинник професійної самоефективності сучасних студентів. *Проблеми сучасної освіти.* 2017. № 7. С. 37–41.
6. Кучук Н.Г. Аналіз стану сформованості здорового способу життя студентів класичного університету. *Системи обробки інформації.* 2012. Вип. 7. С. 300–305.
7. Лилик С.В. Задоволеність споживача освітніх послуг як мета і критерій ефективності навчальних закладів. *Маркетинг в Україні.* 2011. № 5/6. С. 54–56.

8. Організація медичного забезпечення військ: підручник для студентів вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів України III–IV рівнів акредитації / під ред. М.І. Бадюка ; Укр. військ.-мед. акад. МО України. Київ : МП Леся, 2017. 491 с.
9. Пасько В.В. Національна система військової освіти в Україні. *Медична освіта*. 2000. С. 55–60.
10. Стасюк Р.М., Левковець О.Г., Песоцький С.М. Конверсія спортивної підготовки, як актуальний напрям вдосконалення фізичного виховання. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Сер. 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2017. Вип. 4. С. 107–110.
11. Шпортько В. Формування професійної культури майбутніх військових лікарів у вищому військово-медичному закладі як проблема професійної педагогіки. *Військова освіта*. 2019. Т. 40. № 2. С. 157–165.
12. Crommelinck M., Anseel F. Understanding and encouraging feedback-seeking behaviour: a literature review. *Med. Educ.* 2013. Vol. 47. № 3. P. 232–241.
13. Oktaria D., Soemantri D. Undergraduate Medical Students' Perceptions on Feedback-Seeking Behaviour. *Malays. J. Med. Sci.* 2018. Vol. 25. № 1. P. 75–83.

Kozak N., Moshkovskiy O. Satisfaction of students of the faculty of training of doctors for the Armed Forces of Ukraine by the level and role of physical education in educational

An integral part of the educational process of training military doctors is physical education and sports training, because working in emergencies requires a physician not only knowledge in the field of medicine, but also excellent physical qualities. A higher education institution that trains military doctors should provide students with the opportunity to acquire all the necessary knowledge and skills, which will be further implemented in direct professional activities.

The level of students' satisfaction with the academic discipline plays an important role in the organization of the educational process, because students who have chosen the field of military medicine are the personnel potential of the national army, they are the end users of the service if we consider the educational process as an object of market relations. It is important that the degree of satisfaction of students with the educational process and the chosen specialty, affects the level of popularity of the university and the popularization of the specialty, as there is a marketing strategy word of mouth (WOM).

A key role in the study and analysis of student satisfaction with the learning process is played by feedback from students, ie feedback, because it helps to identify the strengths and weaknesses of the educational program and contributes to its development and improvement in real time. The importance of the satisfaction of future military doctors with the educational process, the study of this topic has not yet received due attention from the scientific community.

This study aims to determine the satisfaction of students of the faculty of training doctors for the Armed Forces of Ukraine with the level and role of physical education in the educational process.

To study the motivation for physical education and satisfaction with the level of physical education in the educational process, 68 medical students of 3–6 courses were interviewed and found that students have an average level of motivation and satisfaction in relation to physical education at the university.

Which indicates the unrealized goal that is laid in the initial discipline and the average level of realization of the health potential of the subject.

Key words: *medical students, physical education, physical fitness, motivation, satisfaction, feedback, military doctors.*